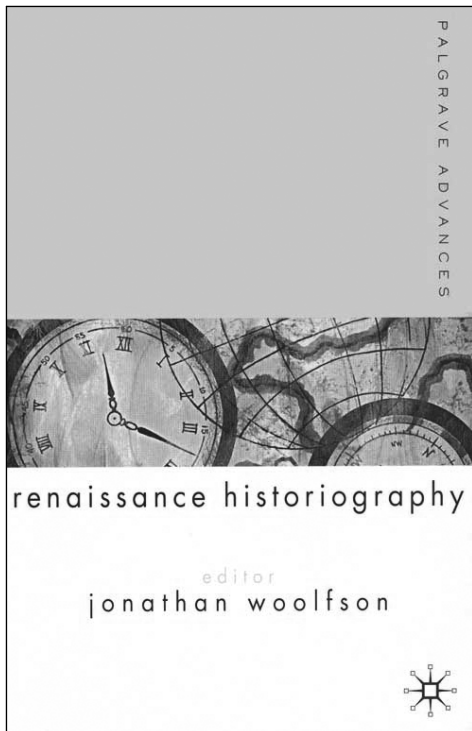

Skratka, poduk predstavljenega dela je lahko takšen: sociologi bi morali razmišljati bolj zgodovinsko, zgodovinarji pa bolj teoretično. Pričujoče delo je zato odličen vodnik za obe skupini znanstvenikov.

Vida Rožac Darovec

Jonathan Woolfson (ur.): PALGRAVE ADVANCES IN RENAISSANCE HISTORIOGRAPHY. Houndmills, Basingstoke, Hampshire, New York, Palgrave Macmillan, 2005, 317 str.

Humanistične znanosti so že davno ugotovile, da je – poleg številnih predmetov njihovega zanimanja – nujno treba (kritično) obravnavati tudi *pisanje* o teh predmetih. In tako so se tudi zgodovinarji, "preučevalci preteklosti", začeli hkrati ukvarjati še s "preučevanjem preučevanja preteklosti", torej s historiografijo samo. Postmodernistična opazka, da je vsa zgodovina pravzaprav že historiografija, je zgodovinarje le še bolj spodbudila k refleksiji o intelektualnih temeljih njihovega dela, zato so razmišljanje o zgodovinopisju privzeli kot nujno potreben element svojega poklica. Pričujoči zbornik o historiografiji renesanse je torej rezultat razmišljanj o pisanju zgodovine, natančneje o pisanju renesanse, saj se ukvarja prav s knjigami, članki in prispevki, ki so (še zlasti v zadnjih nekaj desetletjih) obravnavali obdobje renesanse.

S prvim sklopom prispevkov zbornik bralca uvede tako v renesanso, kot tudi v pisanje o njej, kjer se v prvi vrsti sreča z enim temeljnih mejnikov v historiografiji renesanse, z Burckhardtovim delom *Die Kultur der Renaissance in Italien* (Renesančna kultura v Italiji) iz leta 1860. Okrog omenjenega dela se nato bolj ali manj vrtijo tudi ostali prispevki, ki se, zdaj z naklonjenostjo, drugič s kritično distanco, ves čas vračajo na to referenčno točko.

Urednik Jonathan Woolfson, ki je prispeval prvi članek, bralca najprej seznanil s konceptom renesanse, kakor ga je v svojem delu (kjer ga je pogosto postavljala med navednice) razumel Burckhardt. Woolfson je prepričan, da se pri njem že pojavlja dvoumnost tega pojma, ki ga je – tako uspešno, da se je nato trdno zasidral – sicer populariziral šele J. Michelet v 19. stoletju. Avtor meni, da je taka dvojna narava koncepta danes veliko uporabnejša od kakšnega rigidnega pojmovanja, predvsem pa izpostavlja način, na katerega je Burckhardt želel zajeti značilnosti nekega časa. Že tedaj se je namreč posluževal "subjektivnih" (zlasti literarnih) virov, na katere so zgodovinarji še do nedavnega gledali skrajno sumničavo, renesanso pa prikazal kot "dobo teme in dobo luči" hkrati.

Prispevek Davida Abulafie se nato ukvarja še z eno ambivalentnostjo renesanse; poskuša namreč izstopiti iz zakoreninjenega okvira, ki renesanso omejuje le na nekaj "najpomembnejših" severnoitalijanskih središč. Svojo pozornost zato usmeri na posebnosti kulturnega življenja južne Italije, kjer je bilo še zlasti živahno srečevanje različnih kultur, poleg tega pa je intenzivno potekala tudi difuzija renesanse v druge dele Evrope, npr. na Madžarsko ali v Španijo. Obenem Abulafia oriše tudi historiografske prispevke od B. Croceja do F. Elfasa de Tejade in drugih, ki so se skozi svoje delo dotaknili prav tega področja.

Srečevanja in stike renesančne Evrope z ostalim svetom v naslednjem prispevku podrobneje razdeli Peter Burke, ki jo na ta način učinkovito umesti v globalni zgodovinski kontekst. Ideja o taki umestitvi se je po njegovih besedah pojavila šele v 80. letih 20. stoletja, ko so tudi siceršnje družbene okoliščine postale bolj naklonjene tovrstnim projektom. Opazovanje neevropskih elementov v renesansi (predvsem kot gibanju) se lahko izkaže za nadvse zanimivo. K takemu raziskovanju pa je mogoče pristopiti na več načinov. Lahko gre na primer za raziskovanje prispevkov k renesansi s strani drugih, (bolj ali manj) oddaljenih kultur ali za opazovanje tokov in načinov, prek katerih se je renesansa širila navzven in sprožala različne odzive "prejemnikov", nenazadnje pa je eden od možnih načinov tudi primerjalni pristop k vsem tem (španskim, indijskim, kitajskim, afriškim, judovskim idr.) "renesansam".

Drugi del zbornika osvetljuje zlasti odnos med renesanso in humanizmom ter prikaže kontrastne poglede različnih piscev na ta del zgodovine, ki so mu pripisane nejasne in nedorečene oznake, enkrat "gibanje", drugič "obdobje". James Hankins se tako sprašuje, kako je do problema pri definiranju renesanse in humanizma sploh prišlo. Sodobne poglede na humanizem kot primarno literarno in izobražensko gibanje ter na renesanso kot obdobje, naperjeno proti dogmatskim družbenim strukturam, spremlja skozi razvoj misli avtorjev E. Garina, H. Barona in P. O. Kristellerja. Njegovi vsebinski niti sledi tudi članek Roberta Blacka, ki se poleg tega posveča prednostim in slabostim definicij, ki pa morajo biti – tudi v sodobni historiografiji – nenehno podvržene kritični refleksiji.

Tudi Riccardo Fubini v svojem prispevku trdi, da ni mogoče govoriti o renesansi "na splošno", saj ta še zdaleč ni homogena. Podobno kakor Woolfson v prvem članku ugotavlja, da je to verjel že Burckhardt, ki se mu je pojem renesanse zdel nadvse enostranski, vendar pa ga je, "v pričakovanju boljšega pojma", uporabljal tudi sam. Sodobni zgodovinarji so prav tako opustili prepričanje, da lahko tak pojem zaobjame celotnost "renesanse", zato sprejemajo fleksibilnost zgodovinarjevega dela in pluralizem pogledov. Obenem spoznavajo tudi prednosti socialne in kulturne zgodovine ter se poskušajo izogniti idealiziranju in posploševanju.

V zadnjem delu zbornika avtorji prispevkov opazujejo (zlasti sodobno) historiografijo renesanse s perspektive različnih zgodovinskih (pod)disciplin. Porozne meje med njimi namreč omogočajo njihovo prepletanje, ki je vsekakor zelo dobrodošlo. Vsak od člankov se osredotoča na enega od izbranih segmentov renesanse – bodisi na umetnost, družbo, spol, religijo, literaturo bodisi na znanost, politiko in politično misel. Avtorica članka o umetnosti Catherine M. Soussloff se na primer ukvarja z razumevanjem pomena, ki ga ima renesansa za zgodovino umetnosti. Meni, da je sodobni interdisciplinarni kontekst prispeval k razširitvi razumevanja zgodovine umetnosti, ki naj bi skupaj z vizualno kulturo (ta zajema tudi artefakte iz vsakdanjega življenja) tvorila kompleksno polje sodobnih raziskovanj te vrste.

Alessandro Arcangeli se posveča (širši) družbeni dimenziji renesanse, ki je bila večje pozornosti deležna v zadnjih štiridesetih letih, poudari pa, da sodobni pristopi težijo k združevanju družbenega in kulturnega vidika. Arcangeli opozori na potrebno problematiziranje renesančnega "sebstva", sprehodi pa se tudi skozi obravnave družinskih odnosov, ritualnega življenja in kategorij hierarhičnosti renesančne družbe. Temu, kar se na ravni družbe imenuje družbena razslojenost, na ravni kulture ustreza (sicer problematična) dihotomija popularne in elitne kulture ali sodobnejši model kulture proti subkulturi(am). Ob tem avtor izpostavi misel, da so bili ljudje renesanse nosilci več kolektivnih identitet hkrati, ter dodaja (nerešeno) vprašanje, kdaj, kje in kako je pravzaprav prišlo do najpomembnejših sprememb znotraj družbeno-kulturnih struktur, ki jih pripisujejo renesansi.

Pomemben segment družbenih odnosov, ki v zadnjih desetletjih vse bolj stopa v ospredje, so tudi spolne identitete. Pregled prispevkov s tega področja podaja avtorica Judith C. Brown, ki prek del M. Chojnacke, C. Klapisch Zuber, M. King in drugih zgodovinarjev (ter zgodovinarjev) pokaže na pomembnost kombiniranja zgodovinskih virov za raziskovanje pomenov ženskosti oziroma moškosti in opazovanje konstruiranja spolnih identitet. Ena ključnih ugotovitev s področja zgodovinskih študij spola je na primer ta, da (renesančne) ženske niso bile pasivne žrtve družbenih norm, temveč so se o njihovih mejah lahko vsaj do določene mere pogajale.

John J. Martin na podoben način razkriva spremembe, ki jih je prineslo sodobno zgodovinsko preučevanje na področju religije. Te ne vidi več kot (od vsakdanjega življenja in družbenih struktur) ločene sfere, poleg tega pa se zgodovini pri analizi

verovanj, praks in ritualov pridružuje tudi antropologija. Poleg novih vprašanj in neobdelanih dimenzij se pojavljajo tudi reinterpretacije (institucionalne) zgodovine religije, religiozno vedenje pa je postavljeno v kontekst identitet in širšega družbenega življenja. Sledi precej specifična študija o literaturi, ki naj bi po besedah avtorja Warrena Boutcherja pripomogla k odkrivanju vzorcev idej in mentalitet, ki so (pre)oblikovali moderno Evropo. K temu bi lahko prispevala na primer analiza ljudske literature, zgodb in pesmi, ob tem pa bi se bilo treba izogniti "književnemu nacionalizmu", ki kanone renesančne literature skoraj tekmovalno razvršča po narodnostih (ki pa, mimogrede, nikakor niso renesančne kategorije).

Brian W. Ogilvie se v prispevku dotakne renesančne znanosti, ki – zaradi povečevanja kasnejše "znanstvene revolucije" – običajno ni bila deležna posebne pozornosti. Zgodovinski prispevki od sedemdesetih let dalje so zanimanje zanjo nekoliko oživili, zlasti z novim pogledom na alkimijo in magijo, "jezikovni obrat" pa je prispeval še zanimanje za jezikovne reprezentacije. V zadnjem poglavju, ki poskuša zajeti zgodovinske obravnave politike in politične misli, pa John M. Najemy, podobno kot ostali avtorji v zborniku, opaža pomembne premike v historiografiji sedemdesetih in osemdesetih let tudi na tem vsebinskem področju. Takrat so obravnave politične misli začele izstopati iz dotedanjega ozkega okvira in poskušale zaobjeti tudi diskurze, ideje, rituale in vse, kar je povezano z razmerji moči. Obenem so pokazale tudi zanimanje za spremljajoči kontekst (demografijo, družinske odnose, spol, marginalne skupine ipd.), kar je tudi tu pripravilo temelje za antropološko usmerjeno socialno zgodovino.

Zbornik *Palgrave Advances in Renaissance historiography* torej želi pokazati, da ima tudi zgodovinopisje (in ne le zgodovina) svoj tok, kar poskuša prikazati z dokaj podrobnimi študijami in s strnjenimi pregledi obenem. Težko bi rekli, da je zbornik pregleden prikaz historiografije renesanse, vendar pa s svojimi opažanji jasno nakazuje smer razvoja aktualnejših zgodovinskih obravnav renesanse, v njem zajete razprave pa so tudi dobra podlaga za "nekoliko drugačno" razmišljanje o renesansi.

Urška Železnik

Stephen J. Milner (ur.): AT THE MARGINS. Minority Groups in Premodern Italy.
Minneapolis, London, University of Minnesota Press, 2005, 283 str.

Meja, rob, obrobje, skrajnost so le nekatere od oznak, na katere se – zlasti če se govori o družbi – veže kopica pomenov. Tudi stanje, ki izhaja neposredno iz omenjenega, torej, biti na meji oz. na robu, biti obroben oz. marginalen, ni nič manj napolnjeno s konotacijami in z družbeno-kulturnimi pomeni. Zdi se, da je prav takšno